

Asia: VN/24069/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Yleisesti lainsäädännön kehittämistarpeesta ja perustelusta

Pohjois-Savon liiton näkökulmasta ehdotetun lakimuutoksen tarve on ilmeinen, nopea ja hyvin perusteltu.

Suomessa ei ole tällä hetkellä huippukulutustasoa ajatellen tarpeeksi perusvoimaa, eikä myöskään säätövoimaa. Tulevaisuutta ei voi jatkuvasti rakentaa pohjoismaisen tuonnin varaan. Pohjoismaiselle vesivoimalle on syntynyt uutta suurta kysyntää muualla Euroopassa. Tämän lisäksi siirtoyhteydet rajoittavat tuontia ja ovat alttiita eri syistä johtuville häiriöille. On luonnollista, että tässä tilanteessa tulee voida säädellä tarkemmin kulutuksen liittämistä verkkoon ja luoda kannusteita säästä riippumattoman sähkön saatavuudelle ja siten sähkön riittävyydelle.

Suomeen hakeutuu tällä hyvin nopeasti sellaisia globaalin liiketoiminnan suurta sähkönkulutusta aiheuttavia muotoja, jotka ovat jo aiheuttaneet muualla maailmassa sähköjärjestelmään ja energian hintaan ei-toivottua kehitystä. Koska erityisesti sähkövarastojen ja datakeskusten sijoittaminen ja lupaprosessit ovat varsin nopeita perinteiseen jalostavaan teollisuuteen verrattuna, kehitys vaarantaa sähkön riittävyyden maassamme monialaiset arvoketjut rakentaneen teollisuuden tarpeisiin. Tämä kehitys voi haitata keskeisen vientiteollisuutemme kilpailukykyä ja nostaa sähkön kuluttajahintoja merkittävästikin.

Ehdotettu muutos rauhoittaisi tilannetta ja osaltaan turvaisi sähkön hallittavaa hintakehitystä ja riittävyyttä.

Lakiehdotus tulisi kuitenkin nähdä vasta paljon suuremman tarvittavan regulaatiokokonaisuuden alkuna, jonka avulla saadaan valmistelu-aikaa myös pitkäjänteiselle teollisuuspolitiikalle ja turvataan energian saatavuus ja riittävyys Suomen ilmastopolitiikan ja teollisuuden jalostusarvon nostamisen kannalta tarpeellisille hankkeille.

Esimerkiksi teollisuuden päästöjen puhdistaminen uusiksi tuotteiksi on kuitenkin varmistettava, jotta ei heikennetä maamme kansantaloudessa pitkiä arvoketjuja rakentaneen teollisuuden kilpailukykyä.

Ehdotetun lakimuutoksen pääkohdat ovat etusijamenettely, jonka avulla voidaan hallita kulutuksen ja verkkojen kehitystä rikkomatta EU-regulaation perusteella verkonhaltijaan kohdistuvaa liittämismahdollisuutta, sekä kulutushankkeen etusija-aseman parantamisen mahdollistavien jousto- ja tuotantokannustimien perustaminen. Muun vallitsevan lainsäädännön asettamat reunaehdot huomioon ottaen, nämä ovat käyttökelpoisia ja tarpeellisia välineitä, eräin muutosehdotuksin, jotka tässä lausunnossa jäljempänä esitetään.

Pohjois-Savon olosuhteissa erityisesti kysymykseksi muodostuu sähkön riittäminen laajan jakeluverkon alueelle tilanteessa, jossa erittäin suuria kulutuskohteita hakeutuu vain muutaman kunnan alueella sijaitsevien kantaverkon sähköasemien yhteyteen.

2. Yksityiskohtaiset lausunnot lakiehdotuksen eri osiin

2.1. Etusijajärjestelmä

Sähkönkulutushankkeiden luokittaminen etusijaryhmiin on lähtökohtaisesti hyvin perusteltua. On oleellista, että järjestelmä koskee nimenomaan kulutushankkeita, koska verkkoihin tarvitaan tilaa myös tuotannolle, jota maassamme ei ole tarpeeksi. Kulutushankkeiden välillä tulisi jopa ehdotettua voimakkaammin priorisoida teollisia hankkeita datakeskuksiin nähden, erityisesti kansallisten ilmastotavoitteiden, mutta myös teollisuuden kilpailukykyyn näkökulmasta.

Lakiluonnoksen kategoristen rajojen asemesta voitaisiin sallia joustavampia ehtoja sellaisissa verkoissa, joissa ei ole aitoa kapasiteettipulaa. Vaikka lain esitetty nopea voimaantulo onkin tärkeää, niin lainsäädännön kehittyessä on kiinnitettävä huomiota siihen, etteivät verkonhaltijoiden tilanteet ole samanlaiset koko maassa, ja että verkkojen rakentaminen ja hallinta kehittyvät.

2.2. Joustositoumus

Joustavan tuotannon ja kulutusjouston lisääminen on Suomen sää- ja tuontiriippuvuuden alaisella alueella joka tapauksessa tarpeellista, vaikka kulutus ei kasvaisikaan ennustetulla tavalla. Tällaisen kapasiteetin tuomiseen markkinapaikalle on olemassa useita mahdollisuuksia, ja jos suuret kulutushankkeet haluavat saada parannetuksi etusija-asemaansa, tällainen kannustin on koko sähköjärjestelmän kannalta hyödyllinen.

On kuitenkin todettava, että 80% joustovaatimus teollisen hankkeen nostamiseksi etusijaryhmästä toiseen saattaa olla teollisen mittaluokan hankkeissa mahdoton realistisesti toteuttaa.

2.3. Tuotantositoumus

Tuotantositoumuksen kannalta keskeiseksi muodostuu lakiehdotuksen kantaverkkopainotteinen lähestymistapa. Esiityksessä tulisi ottaa paremmin huomioon myös jakeluverkkojen kapasiteetti ottaa vastaan tuotantoa ja kulutusta tilanteissa, joita Fingridin verkon siirtorajoitukset eivät koske.

Lähtökohtaisesti Suomen kantaverkon kohtelevaaminen yhtenä alueena mahdollistaa kulutushankkeiden sijoittamisen sitoumuksia eli kannustimia käyttäen myös sinne, missä tuotantoa ei ole helppo nopeasti saada aikaan (esimerkiksi tuulivoimarakentamisen esteet Itäisessä Suomessa).

3. Pohjois-Savon maakunnan alueen näkökulma

Pohjois-Savossa on selkeästi tunnistettavissa koko laajuudessaan se ilmiö, johon lainsäädännöllä halutaan vaikuttaa. Maakunnan läpi kulkee vahva ja edelleen vahvistuva Fingridin Järvilinja ja suurimmassa osassa maakuntaa on hyvin toimintakykyinen ja kansallisesti verraten vahva jakeluverkko. Maakunnan monialainen elinkeinoelämä tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia Suomen ilmasto- ja energiapolitiikan pitkän aikavälin tavoitteisiin kuten teollisuuden päästöjen talteenottoon ja jalostamiseen uusiksi puhtaiksi polttoaineiksi vientiin ja kotimarkkinoille. Näistä teollisista hankkeista syntyy jo nykyisin tärkeisiin arvoketjuihin lisää kotimaista lisäarvoa ja uusia vientituotteita. Oleellista on, että alueella riittää sähköä tällaisiin hankkeisiin. Tällä hetkellä näiden pidempikestoisten hankkeiden kannalta muodostuu riskiksi se kehitys, jossa suuret sähkönkulutushankkeet kuten jättimäiset datakeskukset sijoittuisivat Fingridin tehokkaan kantaverkon yhteyteen, eikä alueellisesti ja kansallisesti tärkeille puhtaan siirtymän hankkeille voitaisi turvata riittävää sähkön saatavuutta.

Sähkömarkkinalain muutosehdotuksessa on nyt lähdetty viemään kehitystä maakuntamme olosuhteisiin nähden oikeaan suuntaan.

Nykyisessä eri kohdistaan eri toimijoiden hallussa olevassa hankkeiden perustamis- ja luvitusprosessissa on kuitenkin epäsuhtaisuutta aiheuttavia piirteitä, joita ei kaikkia voi ratkaista vain tällä lainsäädännöllä.

Regulaation kehittämistä tulisi edelleen jatkaa: sekä sähkönkulutushankkeen tarkoituksella että näennäisesti samankaltaisten sähkönkulutuksen hankkeiden (datakeskustoiminta) välillä on laadullisia eroja, joita tämänhetkinen lainsäädäntö ei ota huomioon. Näitä kysymyksiä (ilmasto- ja ympäristötavoitteet, toimijoiden taustat, toiminnan laatu ja taloudellinen aito lisäarvo) varten tulisi regulaatiota tarkastella laajemmin ja pyrkiä luomaan muutakin säätelyä kuin tällaisiin tarkoituksiin pohjimmiltaan vaikeasti soveltuva EU-perusteinen sähkömarkkinalaki.

Huttunen Tuulikki
Pohjois-Savon liitto